

Saskia Goldschmidt

De hormoonfabriek

Roman

Cossee
Amsterdam

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een
stimuleringsbeurs van het Nederlands Letterenfonds

© 2012 Saskia Goldschmidt
en Uitgeverij Cossee bv

Omslagillustratie © Nationaal Archief/Spaarnestad Photo

Boekomslag Marry van Baar

Foto auteur Krijn van Noordwijk

Typografie binnenwerk Adriaan de Jonge

Druk HooibergHaasbeek, Meppel

ISBN 978 90 5936 369 4 / 301

*Do not go gentle into that good night,
Old age should burn and rave at close of day;
Rage, rage against the dying of the light.*

Dylan Thomas

Iedere dag zak ik verder weg in de somberheid die veel van mijn geleefde tijd gekenmerkt heeft. Ik ken ze goed, de dagen waarop het voelt alsof je met je poten in een stroperige, smerige smurrie staat en iedere beweging te veel energie kost. De uren dat je bewegingloos op bed ligt, omdat je gevangen zit in een cocon van vreugdeloosheid. Daaruit kun je de wereld bezien: de zon die gewoon opkomt alsof haar licht van het grootste belang is. Mizie die de kamer binnenkomt met haar vreugdeloze glimlach. Het rennen van de mensen die zich op straat van hot naar her haasten, alsof door hun handelen de wereld ook maar een greintje beter of slechter wordt. Ja, die illusie heb ik ook gehad, decennia lang. Ach, wat heb ik geloofd dat ik ertoe deed, dat ik met mijn capaciteiten, mijn doorzettingsvermogen, mijn intelligentie de wereld tot een betere plek zou maken. En ja, ik heb mijn voetafdruk gezet. Maar of daarmee de wereld geholpen is? De regen schuwen en in de sloot vallen, meer doen we niet, niemand van ons.

Vroeger wist ik, zelfs in de somberste dagen van vreugdeloosheid, dat ik vanuit mijn cocon weer de wereld in zou stappen om deel te nemen aan de strijd. En slecht deed ik dat niet, ik behoorde tot de winnaars. Sinds Darwin weten we dat het erom gaat te eten of gegeten te worden. Ik heb actief meegedaan. Maar uiteindelijk heeft al die activiteit me slechts één besef gebracht en dat is dat het er niet toe doet. Of je een winnaar of verliezer bent, dader of slachtoffer, het maakt geen moer uit.

Nu weet ik dat ik de cocon nooit meer uitkom. Dit is het eindpunt, het godvergeten laatste hoofdstuk. En wat ver-

lang ik ernaar om deze hele bende de rug toe te keren, de laatste zucht te slaken. Laat het maar afgelopen zijn, het is al zo lang de hoogste tijd!

Maar de dood is hardvochtig en grijpt bij voorkeur malse hapjes. Het jeugdige overmoedige haantje dat op zijn brommer stapt en zich te pletter rijdt tegen een vrachtauto, de dikke big in haar volautomatische karretje dat het af laat weten midden op de spoorweg, de jonge moeders die met vreugde hun broedsel op de wereld hebben geworpen en pas na de pijn van de weeën beseffen wat voor brok kwetsbaarheid ze op aarde geschopt hebben. In de bloei van het leven, zo heeft hij ze graag.

Maar een oude, taaie, uitgedoofde man als ik, die laat hij het liefst liggen. De tijd van het creperen eindeloos uitsmerend.

Ik ben nog volledig in het bezit van mijn verstandelijke vermogens, die als in een slechte *witz* ieder lichamelijk verval registreren. Dat verdomde lichaam, slaaf van niet te beheersen driften. De ene na de andere functie valt uit, als bij een rat waarop de werking van een stof wordt getest tot hij uiteindelijk amechtig hijgend in zijn kooitje neerligt. De pijn neemt toe en de verlossing van de slaap is steeds minder beschikbaar.

2.

Ezra is erbij gelapt, de sukkel. Mizie heeft geprobeerd het voor me te verbergen, maar het jonge ding dat haar helpt met mijn gênante verzorging vergat haar krant. Voorpaginanieuws, dat heeft hij dan weer wel voor elkaar gekregen. Gebrek aan beheersing op het meest cruciale moment van

zijn leven. Die jongen is altijd grenzeloos geweest. In zijn passies, zijn ambities, zijn eerzucht en zijn lichamelijke behoeftes. Een honger naar meer, altijd. Of het nu om eten gaat, om aandacht, macht of seks, nooit heeft hij genoeg. Die angst om niet gezien en overgeslagen te worden, het zat in hem vanaf het moment dat zijn moeder hem het leven schonk. Het lot van een nakomertje. Van jongs af aan genoodzaakt geweest zich in de belangstelling te vechten.

De gulzigheid waarmee dat kind zich aan de borst van zijn moeder vastzoog heb ik bij geen van de anderen gezien. Hij was haar vanaf het eerste moment aan het uitvreten. Zo hardhandig dronk dat wurm en zo vastberaden leek het om de laatste druppel uit zijn moeder weg te zuigen. Gejankt heeft ze van de pijn, die tandeloze mond die zich haar tepel toe-eigende en hem weigerde los te laten, ook al schreeuwde ze het uit. Een klein monster was het, onze benjamin. Rivka, die altijd met zoveel plezier haar kinderen zoogde, was snel klaar met hem. Haar gemoedsrust werd door hem weggevreten, het kostte haar te veel hartenbloed, dit kind. Ik betrapte haar toen ik onverwachts thuiskwam. Daar zat ze, fles in de hand, met een tegenpartelende Ezra. Het kind rood van het huilen, graaiend naar haar borst, die ze stevig achter haar enorme bh en haar zwartkanten bloesje had afgeschermd. Rivka zat met een verhit hoofd, Ezra in de houdgreep, en duwde de weke rubberen speen van de fles zijn mondje in, waar hij zich dan weer walgend van ontdeed. Smaak heeft hij altijd gehad, mijn jongste. Toen ze me zag begon ze te huilen.

‘Mordechai, dit kind, dit koekoeksjong, ik heb het geprobeerd. Ik kan het niet. De vier meisjes heb ik allemaal met liefde gezoogd. Maar dit duivelskind, ik wil niet meer, zoek het maar uit met hem.’

Ze smeedt de fles de kamer in, reikte me het krijssende

kind aan, stond op en verliet het vertrek, huilend. Ik was even thuisgekomen om me te verkleden, stond op het punt naar Londen te vertrekken voor een belangrijke bespreking over het veiligstellen van onze buitenlandse belangen, het was februari 1939. Een lange bespreking zou het worden, met ongetwijfeld een frivool diner na om de goede afloop te vieren. Want als ik vergader doe ik dat tot er een goed resultaat ligt, eerder stop ik niet.

Ik liep met het kind naar het kantoor, we woonden naast het fabrieksterrein, en gaf Agnes opdracht om Alie Mosterd te halen. Ik wist dat die nog een nakomertje zoogde. Ze werkte bij de inpak en in haar gezin was het altijd krabben op de naad, een extraatje was welkom. Het was snel geregeld. Alie zou het kind zogen, voor vijf gulden in de maand en een wekelijks voedselpakket, met veel vitaminen en mineralen. En uiteraard gratis vitaminepillen voor haar hele gezin. Vijf gulden, een enorm bedrag, een liter paardenpis kostte me in die tijd slechts viereneenhalve cent, maar goed, daarmee kon je een kind niet voeden en problemen zijn er om opgelost te worden. Als iemand een extraatje verdiende, was het Alie wel. Een lief mens, een gezonde vrouw, rookte niet, dronk niet, altijd op tijd, als jong meisje hier in dienst gekomen. Ze zag er op den duur wat afgetobd uit. Haar man werkte bij ons in het magazijn en was betrouwbaar, eenvoudig maar fatsoenlijk. Ezra zou bij haar in goede handen zijn. Ik sprak met haar af dat ze de jongen voortaan vijf voedingen per dag zou komen geven. Dat gaf Rivka rust. Ik moest tenslotte ook aan de meisjes denken. Die hadden niets aan een overspannen moeder en ik had niets aan een vrouw die alleen nog maar huilen kon. Over een paar maanden zouden we wel zien, als het kind toe was aan vaste voeding. Ik vroeg Agnes deze afspraken aan Rivka mee te delen als ze weer een beetje tot rust

was gekomen. Toen heb ik me vliegensvlug omgekleed en was nog net op tijd op de luchthaven om de vlucht naar Londen te halen. Snel handelen, daar ben ik altijd goed in geweest.

3.

Ik ben snelheid, in tegenstelling tot mijn tweelingbroer Aron; die was de traagheid zelve. Bleef zijn hele leven steken in de eerste versnelling, terwijl ik in een mum van tijd van nul geaccelereerd ben naar zes. Tempo maken, daar gaat het om in het leven. Aron had dat niet in zich. Als het om leren ging, om vrouwen of om zelfbehoud, altijd liep hij achter de feiten aan. Vroeger, wanneer er een grote overmacht aan katholiek tuig achter ons aan kwam, maakte ik dat ik wegkwam, maar Aron bleef als een bang konijn in het licht van de koplampen verstijfd zitten. Talloze keren heb ik hem uit de klauwen van zijn christelijke beulen gered. Alleen die laatste keer, jaren later, is het me niet gelukt. Het had gekund, als hij maar niet zo godvergeten stijfkop-pig was geweest. Dat overdreven humane gevoel, waarbij ieder overlevingsinstinct het aflegde. Door mijn geweten kan een koets met vier paarden rijden, Arons moraal heeft hem recht de afgrond in doen donderen. Alsof we geen beesten zijn die ervoor moeten zorgen dat we vreten omdat we anders opgevreten worden. Over de doden niets dan goeds, maar Aron was een verliezer, zijn korte leven lang.

Ik heb me vol overgave in de moordende concurrentieslag gestort. Wat was het prachtig, die tijd waarin we de ene ontdekking na de andere deden. Een ongelooflijk spannende, niet-aflatende strijd. De snelste zijn, onder elkaars

duiven schieten, iedere dag maar weer de besten in de wereld naar de kroon steken. En wat hebben we het goed gedaan.

Zonder me op de borst te kloppen kan ik zeggen dat ik een van de eersten was in dit land van schijters, dit moeras van bekrompen geesten waar men met minachting op dromen neerkijkt, die in de gaten had dat de handel de wetenschap nodig had en andersom evenveel. Een goedlopend slachtbedrijf en een vleesfabriek beheren, dat is één ding, daar is vakmanschap voor nodig en koopmansgeest. Maar om verder te komen moet je durven denken en dromen. Ik ben, net als Aron, door mijn vader van school geplukt en de vleesfabriek ingeschopt zonder de kans te krijgen een studie te doen en dat heeft me altijd razend gemaakt. God, wat had ik graag gestudeerd, chemie natuurlijk, het prachtigste van alle vakken. Iets mooiers dan het analyseren en zuiveren van een stof, het synthetiseren van de verbindingen waaruit de stof bestaat en zo de raadselen der natuur te ontrafelen, is er niet. Een bijdrage te mogen leveren aan de macht van de mens over de materie, dat was mijn grote ambitie als jongeman. Maar daar was geen sprake van. Ik moest het bedrijf in.

‘Jij bent een De Paauw,’ zei mijn vader, ‘en die hebben niks met laboratoriumfratsen. Van hersens kan men niet leven, geen rooie rotcent valt ermee te verdienen, tenzij je er kopvlees van maakt of het verwerkt in de worst. Slachten, vlees produceren, dat zit ons in het bloed, we hebben nooit iets anders gedaan en meer moeten we ook niet willen. Er is in deze hele streek geen vleesfabriek met een betere naam.’

En hoewel ik geen doetje ben, tegen mijn vader heb ik nooit opgekund. Ik was bang voor hem, zoals de meesten. Aron trilde als hij bij mijn vader geroepen werd. Stotterde